

Кретов Д.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет

Кретова О.І.

кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний університет

Kretov Dmytro, Kretova Olena

Odesa National Economic University

ПЕРЕХІД ВІД ТРАДИЦІЙНОГО БАНКУ ДО ЦИФРОВОГО БАНКІНГУ ЯК ЗМІНА ПАРАДИГМИ СВІТОВОЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

TRANSITION FROM TRADITIONAL BANKING TO DIGITAL BANKING AS A PARADIGM CHANGE IN GLOBAL BANKING ACTIVITIES

Стаття присвячена актуальним питанням переходу традиційного банку в цифровий банкінг. В статті надано поняття традиційного та цифрового банкінгу. Показано, як під впливом трансформації банківської діяльності змінилось визначення дефініції «банк» за останні 100 років в трактуванні науковців та в нормативних актах. Підкреслено, що цифрове перетворення є повним переосмисленням банківської діяльності з акцентом на максимальну клієнтоорієнтованість. Розглянуто хронологію поступової цифровізації банківського бізнесу з середини 1990-х років по теперішній час. Простежено еволюцію банківських систем у плані доступності та взаємодії з клієнтами від неорганізованого до повсюдного банкінгу, яка здійснюється завдяки стрімкому розвитку цифровізації. Визначено продуктові та процесні інновації, до появи яких приводить цифрова трансформація банківського сектору. Виявлені характерні риси переходу від «Банку 1.0» до «Банку 4.0». З'ясовано, що для відповідності сучасним стандартам Банку 4.0 банк повинен дотримуватися планомірної інноваційної політики, що включає перебудову всіх напрямів діяльності. Зроблено висновок, що банкінг для банків бажаних отримувати прибуток, відповідати новим запитам ринку та цінувати швидкість впровадження рішень, стає безальтернативним вибором. Таким чином банкінг може стати новою парадигмою сучасного фінансового сектора.

Ключові слова: традиційний банк, цифровий банкінг, «Банк 4.0», перехід, цифровізація, парадигма.

The article is devoted to the current issues of the transition from traditional banking to digital banking. The problem of transition from a traditional commercial bank to its digital counterpart in modern realities is becoming increasingly acute, especially for medium and small commercial banks, which are gradually losing their competitiveness and becoming prone to the risk of bankruptcy. The article provides the concepts of traditional and digital banking. It is shown how, under the influence of the transformation of banking, the definition of the term “bank” has changed over the past 100 years in the interpretation of scientists and in regulatory acts. It is emphasized that digital transformation is a complete rethinking of banking with an emphasis on maximum customer orientation. The chronology of the gradual digitalization of banking business from the mid-1990s to the present is considered. It is noted that every decade since the mid-20th century, the banking system and the work of banks themselves have undergone fundamental changes, which have gradually reduced the privileged monopoly role of banks in influencing customer choice. The evolution of banking systems in terms of accessibility and interaction with customers from unorganized to ubiquitous banking, which is carried out thanks to the rapid development of digitalization, is traced. Product and process innovations that are being brought about by the digital transformation of the banking sector have been identified, such as, for example, digital data and information transmission technologies; the use of artificial intelligence, big data processing and blockchain technologies, internet banking, and bank payment card transactions. The characteristic features of the transition from “Bank 1.0” to “Bank 4.0” have been identified. It has been found that to comply with modern standards of Bank 4.0, a bank must adhere to a systematic innovation policy, which includes restructuring all areas of activity. It is concluded that banking is becoming an unalternative choice for banks that want to make a profit, respond to new market demands, and value the speed of implementing solutions. Thus, banking can become a new paradigm of the modern financial sector.

Keywords: traditional bank, digital banking, “Bank 4.0”, transition, digitalization, paradigm.

Постановка проблеми. На сучасному етапі в світі процес цифровізації вже охопив безліч суб'єктів господарювання та цифрові продукти стали виникати в різних сферах економіки. Банківська галузь також зазнає значних перетворень, зумовлених розвитком технологій. Цифрова революція призвела до прискорення темпу життя людини та зміни психології масового клієнта, який перестав сприймати традиційні банки з їх консервативними відділеннями, чергами та неквапливим обслуговуванням як щось прийнятне для нього. Цифровізація, автоматизація та аналіз даних стали ключовими напрямками діяльності банків, які прагнуть покращити якість обслуговування клієнтів, оптимізувати операції та отримати конкурентну перевагу. Цифровізація істотно впливає на функціонування сучасної банківської системи. Функціонал банківських відділень як універсальних фінансових хабів, де клієнти могли проводити всі види фінансових операцій йде в минуле. В даний час перегляд функціоналу банку та банківської мережі – одне з найголовніших завдань банківських установ. У банківському середовищі постійно з'являються нові цифрові продукти та послуги, які дозволяють залучити нових клієнтів, підвищити швидкість обслуговування, використовувати індивідуальний підхід до кожного банківського клієнту. Власникам та вищому керівництву банківських інститутів необхідно рухатися у фарватері сучасних тенденцій, тому зараз неприйнятний старий погляд на банківські відділення та філії як місця, в яких кошти переміщуються між банком та клієнтом. Проблема переходу від традиційного комерційного банку до його цифровому аналогу в сучасних реаліях становиться дедалі гострішою, особливо перед середніми та невеликими комерційними банками, які поступово втрачають свою конкурентоспроможність та набувають схильність до ризику банкрутства. Отже, перетворення банку на банкінг змінює парадигму світової банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам цифрової трансформації традиційних банків присвячено безліч робіт вітчизняних та зарубіжних науковців. Наприклад, Кріс Скіннер [1], експерт у фінансовому світі, аналізує існуючі банківські системи та докладно описує підхід, за допомогою якого можливий перехід банків на цифровий рівень, що відповідає реаліям нашого часу. Особливу увагу по досліджуваній тематиці приділяє Бет Кінг. Науковець вважає, що у випадку, якщо банки не зроблять кардинальних змін в організаційно-управлінських підходах до ведення банківського бізнесу, то він у традиційному вигляді може перестати існувати [2]. В своєму дослідженні "Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank" Б. Кінг стверджує, що вже до 2025 року прогнозується, що основними

депозитними організаціями стануть технологічні (Amazon, "Google", "Tencent", "Alibaba") та спеціалізовані фінтех-компанії; число фінансових операцій, які проводяться за 1 день, перевищить кількість відвідувань банківських відділень за рік, а майже 40% населення повністю перейде на цифрові фінансові продукти; приблизно 25% всіх покупок буде відбуватися через Інтернет, а основна частка прибутку не тільки компаній, а й всіх банків надходитиме через цифрові канали; вже до 2030 року у всіх розвинених країн відбудеться повний перехід на безготівкові розрахунки; цифрові технології вивільнять понад 30% робочих місць, зайнятих у банківській сфері [3]. З наробок вітчизняних науковців в останні роки, які розглядають зміну парадигми банківської діяльності в умовах цифровізації слід звернути увагу на дослідження А. Орел та В. Дяченко [4], що систематизували та узагальнили етапи інноваційного розвитку банківської сфери, В. Коненко, О. Рудаченко та Ю. Тараруєва, які стверджують, що цифрове перетворення є повним переосмисленням банківської діяльності з акцентом на максимальну клієнтоорієнтованість. Автори підкреслюють, що це передбачає створення або трансформацію банку та його партнерів в екосистему, орієнтовану на надання максимально переконливого та унікального обслуговування клієнтів [5, с. 20]. В Макарович, Е. Шебештень та К. Сочка надають рекомендації щодо адаптації традиційних банківських систем до сучасних цифрових технологій [6]. Попри велику кількість досліджень, що стосуються переходу від традиційного банку до цифрового банкінгу в вітчизняній літературі не достатньо освітлено питання поетапного переходу від «Банку 1.0» до «Банку 4.0».

Мета статті полягає в визначенні функціоналу традиційного та цифрового банку, з'ясуванні самого переходу від банку (Банк 1.0) до банкінгу (Банк 4.0) – діяльності банків, заснованої на наборі цифрових сервісів, спрямованих на швидке та найбільш зручне взаємодії з клієнтами, і розгляді трансформації банківських продуктів та послуг під впливом інноваційних процесів.

Виклад основного матеріалу. До впровадження цифрової економіки, через можливість виконання банківських операцій виключно на папері та наявності обов'язкового «фізичного» контакту з клієнтами, банківські продукти були немобільними, а банківська справа вважалася єдиним логічним способом організації фінансової системи. У зв'язку з цим самі банки були монополістами на ринку і не бажали реформувати свої підходи до ведення банківської діяльності.

Як підкреслює ряд авторів, фізичний банкінг являє собою традиційний для банківської діяльності канал взаємодії банку з клієнтом, обслуговування

в якому відбувається за допомогою фізичного спілкування у філіях і відділеннях банку [6].

У міру свого розвитку традиційна діяльність банків розширювалася, банки вже стали окремою ланкою фінансово-кредитної системи, специфічним підприємством з особливим статусом, який здійснює підприємницьку діяльність за рахунок надання послуг з купівлі та продажу грошей, розвитку кредитних операцій та формування фінансових ресурсів на правовій основі для потреб економіки. Поява глобалізації та розвиток цифрових технологій, що усунули трудомісткий «паперовий» формат при проведенні банківських операцій та вибухове зростання цифровізації, і, як наслідок, технологічних рішень, спрямованих на здійснення практично всієї банківської діяльності, сформував новий інститут сучасного банківського сектора, що трансформував банк у структуру, в якій превалує віртуальний порядок. Подібна трансформація внесла коригування у визначення дефініції «банк»: під яким спочатку розумілася лише депозитна організація, що займається створенням грошей за допомогою кредитування та забезпечує збіг потреб позичальників та кредиторів наслідком усунення інформаційної асиметрії до вбудований за допомогою технологій інструмент

у повсякденне життя клієнта для задоволення його фінансових потреб та прийняття зважених фінансових рішень (рис. 1).

Отже, в дослідженні можна спиратись на наступну термінологію: традиційний банкінг – це банківське обслуговування у відділенні банку, таке обслуговування іноді називають аналоговим. Цей тип банку багато в чому характеризує «живе спілкування» клієнта банку з банківським службовцем і, є дуже важливим аспектом для комфортного обслуговування клієнта; цифровий банкінг – це спосіб дистанційного надання банківських послуг без відвідування клієнтом відділення банку, що іноді називається дистанційним, діджитал або онлайн.

Незважаючи на вибухове зростання цифровізації в останні роки трансформація банківської діяльності та перехід від традиційних банків до банкінгу відбувався поступово з розвитком банківської справи та міжнародної банківської системи, які сприяли зміні каналів надання банківських продуктів та послуг. Але з 1950-х років з появою банківських платіжних карток і перших банкоматів розпочалася нова ера розвитку банків.

Незважаючи на те, що спочатку метою банкоматів була лише автоматизація роботи касирів з ви-

Рис. 1. Визначення поняття «банк»

Джерело: розроблено за [3; 7; 8; 9; 10]

дачі грошей, а метою онлайн-банків, які з'явилися у 1990-х роках, надання можливості для клієнтів контролю балансу свого рахунку в режимі реального часу без звернення до фізичного офісу банку, розвитком технологій та появою нового функціоналу все це призвело до появи банківських додатків та мобільних сайтів, а також повністю цифрових банків, функціонал яких дорівнюється функціоналу фізичних відділень банків (рис. 2).

Таким чином можна відзначити, що кожне десятиліття із середини XX століття у банківській системі та у роботі самих банків відбувалися кардинальні зміни, які поступово знизили привілейовану монопольну роль впливу банків на вибір клієнтів. Цифровізація також стала «тригером» у відмові від «паперового» переміщення фінансових коштів між фінансовими інститутами, компаніями та фізичними особами, що й призвело до превалювання бан-

1950-ті роки - впровадження в обіг банківських платіжних карток

Продукт масового споживання, що має універсальний характер і призначений для широкого кола клієнтів роздрібного сегменту

1960-ті роки - розповсюдження банкоматів

Застосування банкоматів розширили і зробили значно зручнішими операції з готівкою. Тепер клієнти отримали можливість здійснювати операції зі зняття готівки поза банківськими відділеннями

1970-ті роки - поява електронних торгових майданчиків

Системний облік та автоматизація операцій на ринку цінних паперів перевели проведення фінансових транзакцій на новий рівень у частині швидкості виконання грошових переказів

1980-ті роки - перші банківські ЕОМ та інформаційно-технологічні рішення

Початок епохи комп'ютеризації безповоротно визначив банківські установи як центри обробки банківської інформації. Використання перших мікро-ЕОМ дозволило їм скоротити витрати

1990-ті роки - формування галузі фінансових технологій

Поява особливої екосистеми, що об'єднала інноваційні рішення та технології у галузі фінансових продуктів та послуг

2000-ні роки - роботизація, візуалізація, поява інтернету речей, мобільний банкінг, а також створення екосистем

Масове розповсюдження Інтернет-комунікацій. Відбувається злиття традиційних операційних та інформаційних технологій, розповсюдження роботизованих систем та комплексів. Інформація при цьому стає не лише інструментом створення цінності, а й самостійним товаром

Рис. 2. Послідовна цифровізація банківського бізнесу

Джерело: розроблено авторами

ківського посередництва над традиційними банками та створення банкінгу.

З появою масово доступного Інтернету та поширення соціальних мереж клієнти банків отримали можливість безмежного контролю та вибору, що повністю усунуло проблеми інформаційної асиметрії та забезпечило збіги потреб позичальників і кредиторів на банківському ринку, які раніше були у веденні виключно банків. Подальше масове впровадження у повсякденне життя персональних комп'ютерів та смартфонів зробило їх одним із інструментів мобільного банкінгу, що працює в будь-якому місці без черг та у форматі «24/7».

Наступною фазою стала поява мобільних гаманців, які спочатку знизили потребу у готівці, а згодом призвели до заміни фізичних банківських карток на мобільні телефони з функцією NFC. У зв'язку з тим, що з появою цифрових технологій клієнти меншою мірою стали потребувати традиційних банківських послуг і офлайн-підтримки, експертами прогнозується остаточне відділення функцій поточного рахунку від банку, коли кожен бажаючий (як юридична, так і фізична особа) може бути банком у будь-якому місці та у будь-який час.

До числа найважливіших чинників, що зумовили трансформацію традиційної банківської системи, належать: прискорення процесу глобалізації світових господарських зв'язків, новаторський стрибок в інформаційних і телекомунікаційних технологіях, посилення конкуренції між банками, комплексні інноваційні рішення в обслуговуванні клієнтів тощо [6].

Завдяки стрімкому розвитку цифровізації простежується еволюція банківських систем у плані доступності та взаємодії з клієнтами від неорганізованого до повсюдного банкінгу (табл. 1). При цьому остаточний перехід до тотальної цифровізації банківської діяльності, як і багатьох інших секторів економіки, здійснився саме у 2020 році після оголошеної у всьому світі пандемії COVID-19 та тотального локдауну.

Процеси цифровізації діяльності банківського сектору та розвиток мережових технологій дає можливість пропозиції нових банківських продуктів, та відкриває нові шляхи їх реалізації. Нові технічні засоби та програмне забезпечення дають можливість радикально трансформувати бізнес-процеси у фінансовій сфері та зробити ще один крок у напрямку розвитку інтернет-економіки [4].

Цифровізація призводить до появи інновацій практично у всіх банківських продуктах, що включають продуктові та процесні інновації, серед яких можна виділити наступні:

- процесні інновації: цифрові технології передачі даних та інформації; використання міжбанківських розрахунків, у тому числі міжнародних; ідентифікація міжбанківських розрахунків; використання технологій штучного інтелекту, обробки великих даних та блокчейну; поява світових та регіональних платіжних систем;

- продуктові інновації: нові типи банківських продуктів, інтернет-банкінг, операції з банківськими платіжними картами;

- інновації на ринку позичкового капіталу: послуги фінансового посередництва; брокерське обслуговування; операції на грошово-фінансовому ринку; операції над ринком позичкових капіталів.

Все це разом призвело до появи нового цифрового банку – «Банку 4.0» (рис. 3).

Для відповідності сучасним стандартам Банку 4.0 банк повинен органічно інтегруватися в повсякденне життя своїх клієнтів. Для цього він повинен дотримуватися планомірної інноваційної політики, що включає перебудову всіх напрямів діяльності, засновану на низці принципів, серед яких [3]:

- орієнтація на рівні розвитку технологій та потреби клієнтів при розробленні банківських продуктів;

- залучення необхідних кадрів;

- наявність комплексної стратегії роботи з даними та швидкої обробки інформації, що надходить;

Таблиця 1

Еволюція банківських систем

Етапи розвитку банківських систем	Період	Ключові характеристики
Неорганізований банкінг	До 1400 років	– зародження валют і торгових систем; – превалювання приватних заощаджень та накопичень
Локальний банкінг	1400–1950 рр.	– взаємодія з єдиним банком (вибір за територіальний принципом); – доступ до банківських продуктів та послуг тільки через відділення банку
Універсальний банкінг	1950–2000 рр.	– лояльність першому банку; – відділення як основний канал взаємодії
Оmnіканальний банкінг	2000–2025 рр.	– взаємодія з кількома фінансовими інститутами; – отримання одних і тих же продуктів та послуг через різні канали
Повсюдний банкінг	З 2025 р.	– вбудовані в навколишній світ банківські продукти та послуги; – досвід користування фінансовими послугами / надання фінансових консультацій на базі технологій

Джерело: розроблено за [3]

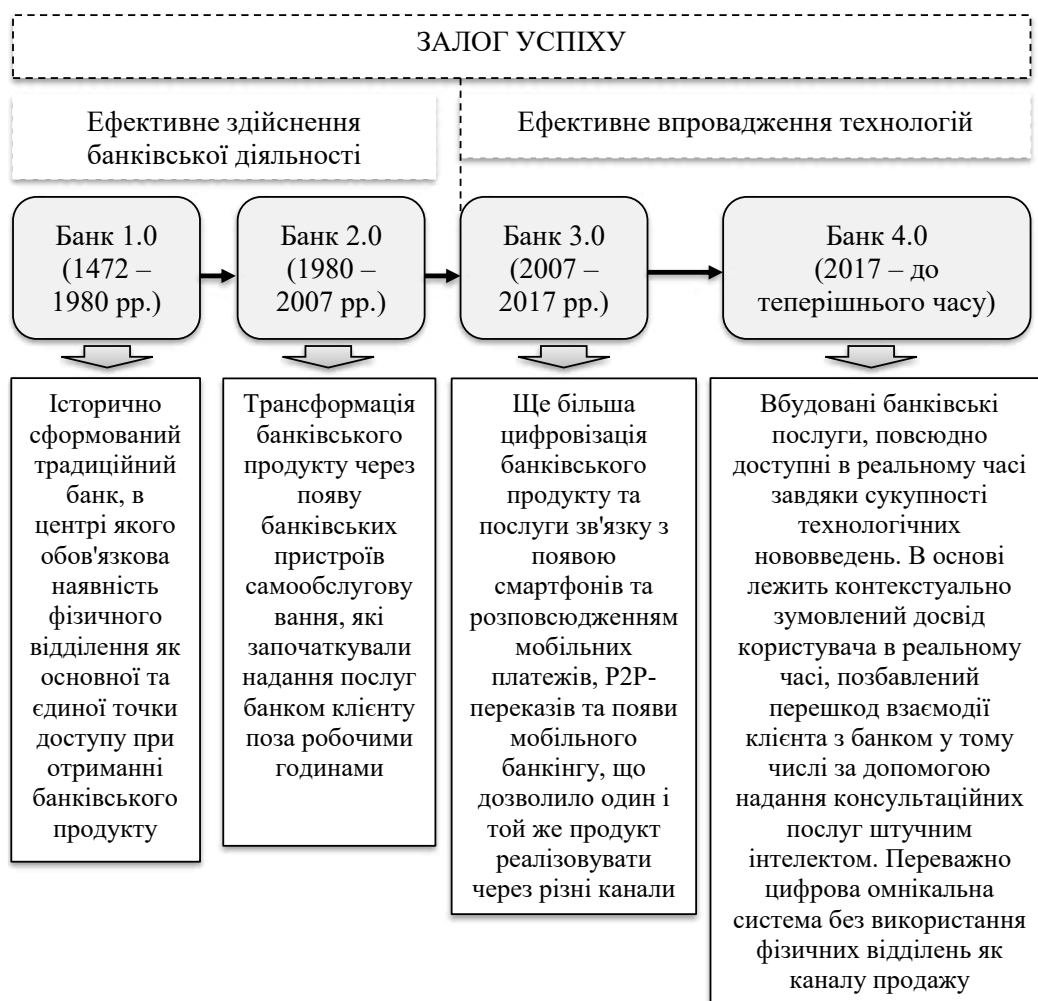

Рис. 3. Перехід від «Банку 1.0» до «Банку 4.0» шляхом цифровізації банківської діяльності

Джерело: розроблено за [3]

– впровадження гнучкої архітектури та побудова системи відкритого банкінгу;
 – використання технологій штучного інтелекту та блокчейну;
 – укладання партнерських взаємовідносин з фінтех-компаніями з метою скорочення витрат та збільшення продуктивності, а також з брокерами даних.

Висновки. Отже, з проведеного дослідження переходу від банку до банкінгу виявлено, що в даний час банківський сектор може бути трансформований у напрямку фінансового «супермаркету», який володіє власною екосистемою, побудованою на аналізі даних користувача. Усе це може призвести до витіс-

нення традиційних банків (у частині суто офлайн-операцій) та переходу до банкінгу. Зауважимо, що банкінг для банків бажав отримувати прибуток, відповідати новим запитам ринку та цінувати швидкість впровадження рішень, стає безальтернативним вибором. Таким чином банкінг може стати новою парадигмою сучасного фінансового сектора. Подальше дослідження слід продовжувати з проведення аналізу поточного стану світової банківської системи, вивчення передового досвіду використання нових моделей транснаціонального банку, а також виявлення наявних загроз та визначення шляхів їх подолання, що використовуються у міжнародному банкінгу.

Список літератури:

1. Skinner Ch. Digital Bank: Strategies to Launch or Become a Digital Bank. Marshall Cavendish International. 2014. 300 p.
2. King B. Bank 3.0: Why Banking Is No Longer Somewhere You Go, But Something You Do. Marshall Cavendish International. 2012. 399 p.
3. King B. Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank. Marshall Cavendish International. 2018. 384 p.
4. Орел А., Дяченко В. Етапи та роль цифрової трансформації у вдосконаленні управління інноваціями. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-30> (дата звернення: 28.07.2025)
5. Коненко В., Рудаченко О., Тараруєв Ю. Основні напрями цифрової трансформації банківської діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 20. С. 15–21
6. Макарович В. К., Шебештьєв Е. Г., Сочка К. А. Вплив цифрової трансформації на традиційні банківські системи та їх адаптація до новітніх технологій. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. №5. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14196801> (дата звернення: 28.07.2025)
7. Harrod R. F. Banking. by Walter Leaf. *The Economic Journal*. 1924. Vol. 37. pp. 76–81
8. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 20.03.1991 р. № 872-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/872-12> (дата звернення: 28.07.2025)
9. Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2121-14> (дата звернення: 28.07.2025)
10. Васильченко З. Методологічні аспекти дослідження сутності банківських установ як фінансових посередників. *Банківська справа*. 2008. № 4. С. 11–23.

References:

1. Skinner Ch. (2014) Digital Bank: Strategies to Launch or Become a Digital Bank. Marshall Cavendish International, 300 p.
2. King B. (2012) Bank 3.0: Why Banking Is No Longer Somewhere You Go, But Something You Do. Marshall Cavendish International, 399 p.
3. King B. (2018) Bank 4.0: Banking Everywhere, Never at a Bank. Marshall Cavendish International, 384p.
4. Orel A., Diachenko V. (2023) Etapy ta rol tsyfrovoyi transformatsii u vdoskonalenni upravlinnia innovatsiaymy [Stages and role of digital transformation in improving innovation management]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-30> (accessed July 28, 2025) [in Ukrainian]
5. Konenko V., Rudachenko O., Tararuiiev Yu. (2024) Osnovni napriamy tsyfrovoyi transformatsii bankivskoi diialnosti [Main directions of digital transformation of banking activities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 20, pp. 15–21[in Ukrainian]
6. Makarovych V. K., Shebeshten E. H., Sochka K. A. (2024) Vplyv tsyfrovoyi transformatsii na tradytsiini bankivski systemy ta yikh adaptatsiia do novitnikh tekhnolohii [The impact of digital transformation on traditional banking systems and their adaptation to new technologies]. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14196801> (accessed July 28, 2025) [in Ukrainian]
7. Harrod R. F. (1924) Banking. by Walter Leaf. *The Economic Journal*, vol. 37, pp. 76–81
8. Zakon Ukrainy “Pro banky ta bankivsku diialnist” vid 20.03.1991 r. № 872-XII [Law of Ukraine “On Banks and Banking Activities” dated 20.03.1991 No. 872-XII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/872-12> (accessed July 28, 2025)
9. Zakon Ukrainy “Pro banky ta bankivsku diialnist” vid 07.12.2000 r. № 2121-III [Law of Ukraine “On Banks and Banking Activities” dated 07.12.2000 No. 2121-III]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2121-14> (accessed July 28, 2025)
10. Vasylichenko Z. (2008) Metodolohichni aspekty doslidzhennia sutnosti bankivskykh ustanov yak finansovykh poserednykiv [Methodological aspects of research into the nature of banking institutions as financial intermediaries]. *Bankivska sprava*, vol. 4, pp. 11–23. [in Ukrainian]